

Thuiszitters

Vastgelopen onderwijssituaties, dát is er aan de hand!

Ondanks alle inspanningen neemt het aantal thuiszitters nog steeds toe. Marjan de Lange, zelfstandig adviseur jeugdhulp en orthopedagoog, pleit voor het veel serieuzer nemen van ouders. Ze is zelf ervaringsdeskundige, met een zoon die een zoektocht langs acht scholen achter de rug heeft.

Volgens de statistieken keren steeds meer thuiszitters terug naar school, maar tegelijkertijd neemt het aantal thuiszitters toe. Op dit moment zijn er dik 4.000 leerlingen die langer dan drie maanden niet naar school gaan 'zonder geoorloofde reden'.

Marjan de Lange heeft haar twijfels bij die cijfers. "Het is zo verdrietig voor elk gezin waar dit speelt. Als je naar de verhalen van ouders luistert, heb ik de indruk dat we ze niet allemaal op het netvlies hebben. Ook heb ik moeite met het woord 'thuiszitters'. Het zijn 4.000 vastgelopen onderwijssituaties. De term thuiszitters verraadt een kindgerichte kijk op het probleem, terwijl je net zozeer naar de onderwijscontext als naar het kind moet kijken."

Spaak

Thuiszitten komt voor bij leerlingen met heel uiteenlopende, maar vaak zeer complexe psychische of psychiatrische problemen en/of thuissituaties, meldt het evaluatierapport Passend Onderwijs.¹ De Lange veert op. "Als je kijkt naar die rapporten over thuiszitters, zie je al meteen waar het spaak loopt. Het gaat over kenmerken van kinderen en gezinssituaties, maar niet over onderwijssituaties. Het gaat over kindproblematiek en ouders die niet goed genoeg zouden kunnen opvoeden, sturen en begeleiden. Maar dat het in het onderwijs niet goed lukt om af te stemmen op die kinderen, staat er nooit in."

Ouders hebben het gevoel dat zij als schuldige worden aangewezen, terwijl het de vraag is of een aantal van de problemen niet komt doordat er geen goede match is tussen kind en onderwijs. Marjan de Lange: "De meeste kinderen, 95 procent, hobbelen goed door het onderwijs. Ook als je een beetje 'leuk slim' bent of 'beneden gemiddeld intelligent', is er vaak nog heel veel mogelijk qua ondersteuning. Maar als je echt flink afwijkt qua intelligentie, naar boven of beneden, wordt het lastig. Met een klas van dertig leerlingen moet de docent door een bepaald onderwijsprogramma heen. Het kind moet zich aanpassen

aan het onderwijssysteem. En dat lukt doorgaans ook. Maar voor een klein deel dus niet en daarvoor moet je op zoek naar onderwijs dat zich aanpast aan het kind."

Ouders ontevreden

Een kwart van de ouders is ontevreden over de aanpak van thuiszitters.¹ "Niet vreemd", zegt De Lange. "Ouders worden afgeschilderd als kritisch, veeleisend, zeurderig. Ze zitten in een verdomd ingewikkelde positie, want je bent zo afhankelijk van anderen om te zorgen dat je kind een klein beetje gelukkig is. Een moeder vertelde me: 'Elke dag als ons kind uit school komt, moeten we hem eerst een uur in een deken wikkelen op de bank voordat hij weer een klein beetje tot rust komt.'"

Ze vervolgt: "Als je als ouder hulp vraagt voor je kind, zit je direct ook in een positie waarin je beoordeeld wordt: doe jij het wel handig genoeg, ben je niet te slap of te veeleisend? Toen we voor onze zoon in gesprek gingen met school over onderwijsaanpassingen, had ik jarenlang het gevoel 'ze denken dat elke beslissing die wij nemen erop gericht is dat mijn zoon meer uitgedaagd wordt, beter gaat presteren, of weet ik veel wat'. Hij heeft op een Leonardoschool gezeten, een groep overgeslagen, allerlei kunstgrepen hebben we uitgehaald. En bij elke keuze hoopten we alleen maar dat ons kind iets minder ongelukkig zou zijn."

Preventie en rol orthopedagoog

Preventie staat bij beleidsmakers hoog op de agenda, maar in de praktijk is er veel te weinig aandacht voor. Dat beaamt ook Marjan de Lange.

"Ouders en leerkracht kunnen samen heel goed monitoren of kinderen lekker in hun vel zitten. Daarvoor is wel ruimte nodig om het te mogen zeggen als het niet goed gaat. Wij hebben jarenlang ons kind elke dag naar school moeten praten met 'nog drie dagen dan is

Marjan de Lange

Marjan de Lange is zelfstandig adviseur en o.a. projectleider Ketenbreed Leren (casusreviews met en over kinderen/jongeren en hun ouders die ergens in jeugdhulp verblijven), procesleider K-EET en ontwikkelaar van een keuzehulp om samen met ouders en jongeren te beslissen over hulp.

Daarvoor was ze programmaleider effectieve jeugdhulp bij het NJi en ze heeft bijgedragen aan ontwikkeling van de Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming.

het weekend', 'nog vier weken dan is het weer vakantie.' Het voelt zo onnatuurlijk je kind elke dag naar een plek te sturen waar hij ongelukkig is. Daarom zou in elk tienminutengesprek aan bod moeten komen: 'heeft je kind het naar zijn zin heeft op school?'"

De orthopedagoog kan docenten ondersteunen in deze gesprekken met ouders. Wat is daarbij belangrijk?

Marjan de Lange: "Ze moeten docenten helpen om vragen op een prettige manier – niet veroordelend – te stellen. En bij eerste signalen uitzoeken wat erachter zit en wat eraan gedaan kan worden. Zo was er een jongen die vastliep in het speciaal onderwijs. Het liep spaak bij het taxivervoer naar school, dat was zo overprikkelend dat hij bekaf op school aankwam. Wat was de oplossing? Hij dacht zelf dat hij met een elektrische fiets wel zelfstandig naar school zou kunnen. Dankzij een vasthoudende orthopedagoog lukte dat. Zijn ouders konden zo'n fiets zelf niet betalen en de gemeente trok de beurs. Het heeft waanzinnig gewerkt. Hij fietste samen met vrienden naar school, bleef na school in de stad hangen, kortom helemaal normaal pubergedrag. En de kosten voor aanschaf van de elektrische fiets zijn er na een jaar zonder taxivervoer al lang uit."

Stimuleren en ondersteunen

Wat als preventie niet lukt? Er zitten 4.000 kinderen of misschien nog meer, thuis. Marjan de Lange: "Uitgangspunt is dat het kind zich weer veilig gaat ontwikkelen, op welke plek dan ook. Want er zijn nu eenmaal kinderen voor wie school enorm schadelijk is voor hun ontwikkeling. Die suïcidaal worden, die ernstige schooltrauma's hebben opgelopen. Help het kind om te leren omgaan met opgelopen trauma's of angst door goede cognitieve gedragstherapie of EMDR voor psychische problematiek die ten grondslag lag aan thuiszitten, of het gevolg is van wat er op school is misgegaan. Maak een goede analyse van verklarende en in stand houdende factoren. Kijk wat wél kan en werk hier in kleine haalbare stappen naar toe."

Een vader vertelde eens dat zijn kind wél naar school zou durven met zijn hond, geeft De Lange als voorbeeld. "Dan zegt zo'n school: Nee, daar kunnen we niet aan beginnen. Maar als het helpt, waarom niet? Geef hoop, want ouders zijn angstig. Zeker als een kind een suïcidepoging heeft gedaan. Dwang helpt nooit! Stimuleren en ondersteunen wel. Help ouders met de balans tussen 'het kind stimuleren en het kind zo pushen dat het ongelukkig wordt'. Goede hulp – CGT en EMDR – en psycho-educatie voor kind én ouders helpt hen om voldoende mentale spierballen te ontwikkelen om hun angst beter aan te kunnen. Monitor tot slot ook of een ingezette aanpak volgens ouders en kinderen helpt. Er worden nu te vaak schijnoplossingen ingezet die niet helpen en voor alle partijen alleen maar leiden tot frustraties."

2024

Politiek en beleid worstelen al jaren met oplossingen voor thuiszitters. Hoe zou het er in 2024 uit moeten zien? Marjan de Lange: "Ik hoop dat er in beleidsstukken dan oog is voor alle contexten, erkend wordt dat er in de dynamiek tussen kinderen, school en ouders iets is spaak gelopen. We moeten af van het adagium 'alle kinderen móeten naar school'. Ik hoop dat we in 2024 geen kinderen meer onder toezicht stellen en dat Veilig Thuis niet wordt ingeschakeld omdat een kind niet naar school gaat, maar dat het kind ggz-hulp en zich aanpassend onderwijs krijgt."

tekst: John Smeets

¹ Evaluatie Passend Onderwijs onderzoekt sinds 2015 de invoering en ontwikkeling van passend onderwijs. Het eindrapport is op 27 mei 2020 aan minister Slob aangeboden en gaat ook in op thuiszitters. <https://evaluatiepassendonderwijs.nl/>